

Sygn. akt I UK 5/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania J. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 czerwca 2009 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 26 września 2008 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 26 września 2008 r. oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z 11 czerwca 2008 r., który zmienił decyzję pozwanego z 24 marca 2008 r. i przyznał ubezpieczonej J. S. prawo do emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 ust. 1 ustawy z 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (KN).

Pozwany odmówił ubezpieczonej nauczycielskiej emerytury bez względu na wiek (art. 88 ust. 1 KN) dlatego, że w dniu składania wniosku o emeryturę - 2 marca 2007 r. - była nadal zatrudniona w tej samej szkole. Niesporne było posiadanie przez ubezpieczoną 30 lat stażu ogólnego i w tym 20 lat pracy nauczycielskiej, jak i to, że na wniosek ubezpieczonej uległ rozwiązaniu jej nauczycielski stosunek pracy w dniu 23 lutego 2007 r. Po wniosku pozwany pierwotnie przyznał ubezpieczonej emeryturę od 1 marca 2007 r. na podstawie art. 88 ust. 1 KN decyzją z 12 kwietnia 2007 r. Potem ujawnił, że po dwóch dniach przerwy ubezpieczona ponownie została zatrudniona jako nauczycielka przez tę samą Szkołę Podstawową w O.. Pozwany na tej podstawie wstrzymał wypłatę ubezpieczonej emerytury nauczycielskiej, a następnie decyzją z 24 marca 2008 r. odmówił jej do niej prawa ze względu, iż na dzień złożenia wniosku nadal była pracownikiem.

Sąd Okręgowy ustalił nadto, że 15 grudnia 2006 r. ubezpieczona złożyła wniosek o rozwiązanie umowy o pracę z dniem 23 lutego 2007 r. w związku z odejściem na emeryturę. W dniu rozwiązania stosunku pracy spełniała wszystkie warunki prawa do emerytury nauczycielskiej z art. 88 ust. 1 KN, dlatego negatywna decyzja została zmieniona i wyrok potwierdził prawo do świadczenia od miesiąca w którym wniosek został złożony. Ponowne podjęcie zatrudnienia od 26 lutego 2007 r. i dalej w kolejnych okresach, nie stanowiło podstawy do odmówienia ubezpieczonej prawa do emerytury (uprzednio przyznanej), gdyż została zatrudniona wpierw na czas określony do 3 maja 2007 r. na pełny etat, następnie do 4 lipca 2007 r. na 6/18 etatu oraz od 1 września 2007 w wymiarze 14/18 etatu. Zastępowała nauczycielkę korzystającą z urlopu zdrowotnego i częściowo uczyła w tych samych klasach co przed przyznaniem emerytury.

Sąd Apelacyjny nie podzielił zarzutu apelacji pozwanego o naruszeniu art. 88 ust. 1 KN wobec przyznania ubezpieczonej emerytury nauczycielskiej, gdyż w dacie złożenia wniosku była nadal zatrudniona. Potwierdził stanowisko pierwszej instancji, że do nabycia prawa do emerytury wystarczy, iż warunki wymienione w art. 88 ust. 1 KN zostają spełnione w dniu rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy. Rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło na wniosek ubezpieczonej i w związku z przejściem na emeryturę. W dniu rozwiązania stosunku pracy ubezpieczona spełniała przesłanki ustawowe do nabycia emerytury stosownie do

art. 100 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Ponowne podjęcie zatrudnienia nie może wywoływać ujemnych konsekwencji prawnych. Odbywało się na odmiennych warunkach i obecnie ubezpieczona pracuje w mniejszym wymiarze w zastępstwie nieobecnego nauczyciela. Nie podjęła zatem pracy na tym samym stanowisku.

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił naruszenie art. 88 ust. 1 KN przez niewłaściwe zastosowanie, albowiem ubezpieczona wobec pozostawania w stosunku pracy, nie spełniała warunków do nabycia prawa do emerytury. W ocenie skarżącego zawarcie kolejnej umowy o pracę od 26 lutego 2007 r. sprawiało, że w chwili złożenia wniosku przesłanka rozwiązania stosunku pracy na wniosek ubezpieczonej nie była spełniona, wszak kontynuowała zatrudnienia u tego samego pracodawcy, na tym samym stanowisku, co powinno powodować odmowę przyznania świadczenia. Wyrok przyznający emeryturę na podstawie art. 88 ust. 1 KN w tej sytuacji oczywiście narusza prawo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma uzasadnionej podstawy i dlatego została oddalona.

Została oparta na normie, która nie wynika z art. 88 ust. 1 KN. Otóż ponowne zatrudnienie, w tym w chwili składania wniosku o emeryturę nauczycielską na podstawie tego przepisu, nawet jako nauczyciel w tej samej szkole, nie stanowi negatywnej przesłanki prawa do świadczenia. Zgodnie z art. 88 ust. 1 KN nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę.

Wstępnie nie można nie zauważyć stanowiska orzecznictwa, które mogłoby potwierdzać zarzut skargi. W wyroku z 17 kwietnia 2008 r. (II UK 194/07) Sąd Najwyższy stwierdził, że nieuprawnione jest założenie o uzyskaniu statusu emeryta (nauczycielskiego) z mocy samego prawa z chwilą spełnienia warunku zatrudnienia i rozwiązania stosunku pracy. Z określenia, że nauczyciele, którzy mają wymagany okres zatrudnienia, to „mogą po rozwiązaniu na swój wniosek

stosunku pracy - przejść na emeryturę", nie wynika uzyskanie prawa do emerytury z mocy prawa skoro, ta emerytura staje się dopiero możliwością „przejścia na emeryturę”, które następuje w określonym do tego celu postępowaniu. W sprawie tej nauczycielka wystąpiła o emeryturę na podstawie art. 88 ust. 1 KN, i choć rozwiązała stosunek pracy, to już od następnego dnia kontynuowała zatrudnienie u tego samego pracodawcy i na tym samym stanowisku.

Stawiana w skardze kwestia dopuszczalności zatrudnienia nauczyciela po rozwiązaniu stosunku pracy jako warunku emerytury nie jest nowa w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z 20 października 1999 r. (II UKN 149/99) stwierdzono, że nie można wymagać od nauczyciela, z którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy, aby pozostawał bez pracy (środków utrzymania) do czasu zakończenia postępowania o przyznanie prawa do emerytury. Na tle tego stanowiska w niektórych orzeczeniach, również w objętym skargą, zauważa się poszukiwanie szczególnego usprawiedliwienia dla dalszego zatrudnienia nauczyciela, mimo przysługiwania mu prawa do emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 KN po rozwiązaniu nauczycielskiego stosunku pracy.

Nie jest to konieczne, gdyż prawo do emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 KN powstaje, gdy warunki dotyczące okresów zatrudnienia i pracy w szczególnym charakterze zostają spełnione do dnia ustania stosunku pracy nauczyciela (wyrok z 20 listopada 2001 r., II UKN 626/00, OSNP 2003 nr 16, poz. 390). Przepis art. 88 ust. 1 KN daje przywilej przejścia na emeryturę bez względu na wiek tym nauczycielom, którzy mają dłuższy niż wymagany przepisami ogólnymi okres zatrudnienia (30 lat dla kobiet zamiast wymaganych 20) i dłuższy okres pracy w szczególnym charakterze (20 lat zamiast wymaganych 15). Jednakże z tego przywileju może korzystać tylko nauczyciel, czyli warunki dotyczące posiadania wymaganych okresów muszą być spełnione do daty, do której osoba zainteresowana miała status nauczyciela w rozumieniu art. 1 KN.

To ostatnie stanowisko należy uznać za właściwe. Znajduje potwierdzenie w przeważającym aktualnie orzecznictwie. W wyroku z 11 marca 2009 r. (I UK 299/08) przejęto, że pozostawanie w innym zatrudnieniu po rozwiązaniu nauczycielskiego zatrudnienia czy posiadanie innej podstawy ubezpieczenia nie stanowi przeszkody w nabyciu emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 KN

(wyrok z 17 kwietnia 2009 r., I UK 299/08). Podobna ocena wynika z wyroku z 11 marca 2009 r. (II UK 239/08).

Jeszcze bardziej stanowcze stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 24 marca 2009 r. (I UK 269/08) przyjmując, że warunkiem nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 88 KN jest rozwiązanie stosunku pracy nauczycielskiej i spełnianie w dniu rozwiązania stosunku pracy warunków dotyczących stażu pracy, natomiast obojętne jest to, czy następnie ubezpieczony (nauczyciel) pozostawał bez pracy, czy podjął pracę (i w jakim charakterze) oraz jaki był jego status pracowniczy w dniu złożenia wniosku o emeryturę nauczycielką. W sprawie tej po ustaniu zatrudnienia uprawniającym do emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 KN nauczycielka następnego dnia podjęła zatrudnienie w innej placówce oświatowej.

W ocenie składu rozpoznającego skargę kasacyjną uprawniona jest wykładnia art. 88 ust. 1 KN, którą reprezentują te ostatnie orzeczenia. Przede wszystkim wykładnia ta nie jest sprzeczna (jest zgodna) z literalną treścią przepisu. Uprawnione jest więc stwierdzenie, że prawo do emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 KN nauczyciel nabywa po rozwiązaniu stosunku pracy, jeżeli do tego momentu posiadał wystarczający szczególny staż nauczycielski oraz dalszy ogólny. Zatem prawo do emerytury powstaje po wniosku po spełnieniu wszystkich warunków (art. 88 ust. 1 KN w związku z art. 100 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS i art. 86 KN). Natomiast wszelkie inne warunki stawiane przez pozwanego, tj. aby zainteresowany nie pozostawał w zatrudnieniu, a tym bardziej jako nauczyciel, nie mają prawnego uzasadnienia, gdyż nie ma dla nich normy w przepisie art. 88 ust. 1. Trzeba wszak dostrzec, że celem tej regulacji umożliwiającej uzyskanie emerytury za szczególny okres pracy, w zakresie stosunku pracy jest tylko jego rozwiązanie. Gdy do tego dochodzi na wniosek nauczyciela albo w innych sytuacjach określonych w art. 88 KN, to jest to zdarzenie wystarczające, stanowiące jednocześnie spełnienie pozytywnej przesłanki warunkującej powstanie prawa do emerytury. Można poszukiwać dalszego uzasadnienia takiego rozwiązania i wskazać, że skoro jest to szczególne uprawnienie do emerytury bez względu na wiek, to tak samo szczególne jest wymaganie rozwiązania zatrudnienia przed uzyskaniem prawa do emerytury. Jeżeli prawo do emerytury zależy od rozwiązania stosunku pracy, to spełnienie tego

warunku oceniać należy tylko w takim znaczeniu. System emerytalny nie zakazuje zatrudnienia po nabyciu prawa do emerytury, nawet u tego samego pracodawcy. Jeżeli ustawodawca z brakiem rozwiązania stosunku pracy łączył określone konsekwencje, to jednocześnie wyraźnie je zastrzegał (por. uchylony już art. 103 ust. 2a ustawy z 17 grudnia 1998 r.). Istota regulacji o rozwiązaniu nauczycielskiego stosunku pracy sprowadza się do zwolnienia stanowiska przez rozwiązanie stosunku pracy na wniosek nauczyciela. Jest to więc moment, w którym przestaje istnieć stosunek pracy i dla pracodawcy (szkoły) sytuacja jest taka, że może zatrudnić innego nauczyciela. Oczywiście należałoby wykluczyć sytuacje pozornego rozwiązania stosunku pracy na użytek uzyskania emerytury nauczycielskiej, takiego zarzutu skarga jednak nie stawia. W tej sprawie wskazany cel rozwiązania stosunku pracy został zachowany, gdyż doszło do rozwiązania stałego nauczycielskiego stosunku pracy. Natomiast dalsze zatrudnienie po ustaniu stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę nie zostało oparte na trwałej podstawie zatrudnienia i według ustaleń (które są wiążące - art. 398¹³ § 2 k.p.c.) miało zasadniczo na celu zastępstwo innego nauczyciela.

Ubezpieczona mogła zatem wystąpić z wnioskiem o emeryturę na podstawie art. 88 ust. 1 KN w okresie zatrudniania. Inną kwestią, której w rozstrzygnięciu nie poruszano, jest zastosowana przez pozwanego podstawa prawna wstrzymania emerytury przyznanej ubezpieczonej uprzednio prawomocną decyzją. Pozwany wszak później dokonywał nawet przeliczenia tej emerytury w związku ze zwiększeniem stażu pracy (nauczycielskiego).

Podstawa skargi nie była zasadna. Wyroku nie oparto na niewłaściwym zastosowaniu prawa. Przeciwnie to zarzut skargi naruszenia art. 88 ust. 1 KN oparty był na nieuprawnionej wykładni z założeniem, że w dniu składnia wniosku o emeryturę nauczycielską ubezpieczona nie mogła być zatrudniona.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

/tp/